

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

המ שגיו

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

תרגום אשכנזי

ויגש מד מה

(לד) וויא קאנטע איך העניף
ציעהען צו מיינעם פֿאַטער, ווען
דער קנאכע ניכט בייא מיר
איזט? איך ווירדע דען קוממער
ניכט אַנועהען קאַנגען, דער
מיינען פֿאַטער טרעפֿען
ווירדע.

(לד) כִּי-אֵיךְ אָעֲלֶה אֶל-אָבִי וְדִנְעָר
אֵינְנוּ אֹתִי פֶּן אֲרֹאֶה בְּרַע אֲשֶׁר
יֵצֵא אֶת-אָבִי: מַה (א) וְלֹא-
יִכְלוּסָף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנְּצִיבִים

עליו
מה (א) נון קאנטע יוסף ניכט מצהר אן זיך האלטען פֿאַר אללען, דיא אום איהן

ר ש י

תרגום אונקלוס

מה (א) להתאפק לכל הנצבים. לא היה
יכול לסבול שיהיו מזריים נצבים
עליו ושומעין שאמיו מתביישין בהודעו להם:
וישמע

אָחוּדִי: (לד) אָרִי אֵיכְדִין אָפֵק לִיח אָבִי
וְעוֹלִימָא לִיחֻדִי עָמִי דְלָמָא אָחִי בְּבִישָׁתָא
דִּי תִשְׁבַּח ית אָבִא:

מה (א) וְלֹא יִכִּיל יוֹסֵף לְאַחֲחַסְנָא לְכָל

ב א ו ר

הכתוב: (לד) כי איך אעלה אל אבי, אמר כן להודיעו כי יבחר להיות עבד עולם מעלותו
אל אביו בלתי הנער שלא יוכל לראות ברעתו כי יבנה תמיד ויתאונן עליו כל היום. (הרמב"ן):
מה (א) ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו, לא יכול לסבול שיהיו המזריים
נצבים עליו ושומעים שאמיו מתביישים בהודעו להם, לשון רש"י. ורבי אברהם אבן
להתאפק, לסבול, לכל הנצבים עליו, טעמו עד שילאו כל הנצבים עליו והולך לקרוא להוויאם,
אבל אונקלוס תרגם לאתחסנא, להתחזק, וכן ואתאפק ואעלה העלה (שמואל א' י"ג י"ב),
וכן כל לשון התאפקות בכל מקום חזוק, והנכון בעיני שיהיו שם מבית פרעה ומן המזריים
אנשים רבים יתלו פניו למחול לכנימן כי נכמרו רחמיהם על חמיוני יהודה ולא יכול יוסף
להתחזק לבולם ויקרא לעבדיו הוויאו כל איש נכרי מעלי כי אדבר עמהם וילאו מעליו ובלאתם
מעליו נתן את קולו בנבי וישמעו מזרים ואנשי בית פרעה המוואי מעליו כי עודם בחזר
החילוניה, ויתכן כי פירוש הנצבים עליו, מזרתיו העומדים לפניו כמו הנער הנלכ על
הקולרים (רות ב' ו'), שרי הנצבים (זלבים א' ט' כ"ג וד"ה ב' ח' י'), להתייב על ה'
(איוב א' ו' וב' א'), (הרמב"ן). ויב"ע תרגם למסונרא דלא למבכי, וכן פי' בעל מ"י,
ויראה שיש להם נדמות ראי' בעבור שנאמר אה"ו שבעה, אבל באמת שהתאפקות הזאת
חוזרת על הענין כולו אשר הי' לו עם אחיו, שעיקרו הוא שהי' מחיבר אליהם עד עתה ולא
יכול עוד להתאפק מלהודע אליהם (כי אס תהי' הכוונה על הנבי, הי' יכול לבוא המדרה
לבכות שמה כמו בב' פעמי' הראשוני'), כי ענין השרש הזה הוא ההתאמנות מלעשות איוה
דבר אשר יחסוך לעשותו, כמו ויתאפק המן (אסתר ה' י'), פי' שלא לעשות כחפצו אז בכעסו,
ורחמיך אלי התאפקו (ישעי' ס"ג ע"ו), שלא לעשות כחפצו ברחמיו, וכן פי' רש"י והרד"ק
על פסוק ואתאפק ואעלה העלה, ע"ש, וכן פי' פה הרשב"ם, וזהו ג"כ כוונת המתרגם
האשכנזי: ויקרא, הרים קולו ואמר למזרתיו הוויאו כל איש מעלי בלתי האזינים האלה,
והעם בהולאה שהוויאם משם כדי שלא ישמעו בהזכיר להם המכירה כי תהי' להם למרפה

וגם

ה מ ע ר

מה (א) להתאפק, הנכון לדעתי כתיב יב"ע כי לא יכול לעבור מלבכות כי חס לנו בקרבו
ולזה נזה להוויא מעליו כל איש, כי לא יאות למושל להראות רכות לבב ולבכות,
כי זה דרך נשים חלושי כח, אולם בכל זאת ידקו אף דברי הרמב"ן שהיתה גם כוונתו שלא
לחת את אחיו לשמחה.

תרגום אשכנזי שלח

שטאנדען; ער ריעף: לאסט יערערטאן פאן מיר הינוים גע- הען, אינד עם בליעב ניעמאנד בייא איהם, אלס וך יוסף זיי- נען ברירערין צו ערקענגען גאב. (ב) ער ליעם זיינע שטיממע אויס אין וויינען, דאס דיא לייטע פאן מצרים עם האר- טען, אונד דיא היולייטע פרעה'ס עם הארטען. (ג) יוסף שפראך נעמליך צו זיינען ברי- דערן: איך בין יוסף! מיין פא- טער, לעבט ער נאך? דיא ברירער אבער קאנטען איהם ניכט אנטווארטען, דען זיא ווארען פאר איהם ערשראך:

עליו ויקרא הוציאו כל-איש מעלי ואל-עמד איש אתו בהתודע יוסף אל-אחיו: (ב) ויתן את-קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה: (ג) ויאמר יוסף אל-אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו: (ד) ויאמר יוסף אל-אחיו גשו נא אלי ויגשו

ואמר

קען. (ד) יוסף שפראך צו זיינען ברירערין: טרעטעט נעהער הער צו מיר! זיא טראטען נע- הער

הער

ר ש י

תרגום אונקלוס

(ב) וישמע בית פרעה. ביתו של פרעה כלומר עבדיו ובני ביתו. ואין זה לשון בית ממש אלא כמו בית ישראל. בית יהודה מישנ"ה בלע"ז: (ג) כי נבהלו. מפני הנבואה: (ד) גשו נא אלי. ראה אותם נסוגים

וקיימין עלוהי וקרא אפיקו כל אנש מעילי ואל קם אנש עמיה בד אחידע יוסף לאחיה: (ב) ויהב ית קליה בבכיחא ושמעו מצראי ושמע אנש בית פרעה: (ג) ואמר יוסף לאחיה אנא יוסף העד בען אבא קיים ולא יכילו אחיהי לאתבא יתיה פחגס ארי איתבהילו מן קדמוהי: (ד) ואמר יוסף לאחיהי קריבו

פרעה: (ג) ואמר יוסף לאחיהי אנא יוסף העד בען אבא קיים ולא יכילו אחיהי לאתבא יתיה פחגס ארי איתבהילו מן קדמוהי: (ד) ואמר יוסף לאחיהי קריבו

ב א ו ר

וגם אליו למכשול שיאמרו עבדי פרעה ומלכיהם עליהם אלו אנשי בוגדות לא יגורו בארצנו ולא ידרכו בארמונותינו באזיהם גם באזיהם בגדו מה יעשו במלך ובעמו גם ביוסף לא יאמינו עוד. (הרמב"ן): (ב) בבכי, הראוי להיות הנבי"ה השני' בסגול בעבור האתונת כמו וריבון הנמות לבני (ישעי' ט"ו ב'), ונא נשוא שלא כמנהג, כמו ראה עני (איכה ג' א'), בחטף קמץ במקום החולם כמו לחם עוני (דברים י"ו ג'), כי הזקף שבראה עני כזו כמו האתונת, ופעמים רבות יש כח גם לזקף לשנות הנקודה כמו האס"ף: ושמעו מצרים, המצרים שילאו מן הבית שמעו קול הבכי והלך הדבר מאיש לאיש עד ששמעו אנשי בית פרעה: בית פרעה, ביתו של פרעה כלומר עבדיו ובני ביתו, ואין זה לשון בית ממש, אלא כמו בית ישראל, בית יהודה, מישנ"ה בלע"ז: (ובל"א הויז דעט), (רש"י): (ג) העוד אבי חי, לא שהי' שאל אם הוא עדין בחיים, כי כבר אמרו לו שהי' חי, והוא אמר השלים אבינס הזקן, אבל אמר להם זה כדי להנגס עמם בדברים, כי חשב ראשונה בלבו, כדי שלא יתביישו ממה שעשו, שלא לזכור להם ענין המכירה, אבל שידבר אליהם בענינים אחרים, ולזה התחיל מאביו העודנו חי, או אם מת בלעז, או עתה בלעז בנימן, הגידו לי האמת, והי' דעתו לשאל להם אם"כ על נשיותם וילדיהם ומקניהם וכל עניני הבית, אבל לפי שהם נבהלו, ולא ענו סותו, ואולי יהיו מפסדים בדבר, וימשבו שמסי אנשי' ששע זה השם, לכן הולרך לפרש להם

הענין

הער היו. ער שפראך: איך
 בז אייער ברודער יוסף, דען
 איהר נאך מצרים פערקויפט!
 (ה) נונסעהר זייד ניכט בע-
 טריכט, אונד לאסט עס אין
 אייערן אויגען ניכט פערדרי-
 סען, דאס איהר מיך היעהער
 פערקויפט האבט, דען צורער-
 האלטונג דעס לעכענס האט
 מיך גאטט פאר אייך הער גע-
 וענדעט. (ו) דען יעמט זינד
 שאן צווייא יאהרע הוננערס-
 נאטה אים לאנדע, עס ווער-
 דען נאך פינף יאהרע קאמ-
 מען, אין וועלכען וועדער
 פפליגען נאך ערנדטען זיין
 ווירד. (ז) דארום האט מיך
 גאטט פאר אייך הער געזעני-
 דעט, אייך איין בלייבען אים

ויאמר אני יוסף אחיכם אשר-
 מכרתם אתי מצרימה: (ה) ועתהו
 אר העצבו ואל יחר בעיניכם
 כי מכרתם אתי הנה כי למחיה
 שלחני אלהים לפניכם: (ו) כי זה
 שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד
 חמש שנים אשר אין חריש
 וקציר: (ז) וישלחני אלהים
 לפניכם לשום לכם שארית
 בארץ ולהחיות לכם לפליטה
 גדלה: * (ח) ועתה לא-אֵהֶם
 שלחתם אתי הנה כי האלהים

וישימני

לאנדע צו פערשאפען, אונד אייך ביים לעבען צו ערהאלטען דורך איינע גראסע ער-
 דעמטונג. (ח) ניכט אהר האבט מיך היעהער געונדעט, זאנדערן גאטט! ערהאט

תרגום אונקלוס

ר ש י

נסוגים לאמור אמר עכשו אחי נבלמי קרא
 להם בלשון רכה ותחנונים והראה להם
 שהוא מהול: (ה) למסיה, להיות לכם
 למסיה: (ו) כי זה שנתים הרעב. עבדו
 משני

כען לוחי וקריבו ואמר אנא יוסף אחוכון
 די זבינתון יחתי למצרים: (ה) וכען לא
 חתנססון ולא יחקף בעיניכון ארי זבינתון
 יחי הלכא ארי לקיימא שלחני יי לקדמיכון:

(ז) ארי דנן תרחין שנין בפנא בגו ארעא ועוד חמש שנין די לית זרועא
 וחצדא: (ז) ושלחני יי קדמיכון לשואה לכון שארא בארעא ולקיימא
 לכון לשיובא רבא: (ח) וכען לא אחון שלחתון יחי הלכא אלהין

ב א ו ר

הענין כולו, ולהסיר מסוה הנושה מעל פניהם, והוא אמרו אני יוסף אחיכם וכו'. (ממהר"י
 אנדנאל): נכהלו מפניו, מפני הנושה: (ד) אשר מכרתם, וזה מדעו שאני יוסף בלי ספק
 שלא ידע איש במכירתי ושאני אחיכם זולמנו כי הקונים לא ידעו שאני אחיכם, (ר"ע ספורנו),
 וכן פי' מהר"י אנדנאל: (ה) כי למחיה, להיות לכם למסיה, והק"נה עשה כל זאת לטונתכם:
 (ו) כי זה שנחיים הרעב, עבדו משני הרעב: (ז) ולחחיות לכם, ר"ל אחכם, ויש לפרש
 לכם כמשמעו ולהקיות נשיכם וטפכם שהם השארית אשר לכם: לפליטה גדולה, להיות לכם
 פליטה גדולה מן הרעב: (ח) ועתה לא אחם שלחתם, הנה נראיתכם תכלית אלהי שלא
 הי' מושג בזולת אלה הסבות הקודמו' אין ספק שהסבו' הקודמו' היו ג"כ ברטון אלהי לסבב
 זה התלית. (ר"ע ספורנו): כי, אלא, כרוב כי הבא אשר מלת לא, כמ"ש הרשנ"ס צפ'
 וידא על ויאמר לא כי נחפת (לעיל י"ט טו'), ובשאר מקומות: האלהים, שלחני, ור"ל

וַיְשִׁימֵנִי לְאָב לַפְּרָעָה וּלְאֲדוֹן
 לְכָל-בֵּיתוֹ וּמִשַׁל בְּכָל-אֶרֶץ
 מִצְרַיִם: (ט) מָהְרוּ וְעָלוּ אֶל-
 אָבִי וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר
 בְּנֵךְ יוֹסֵף שְׁמִנֵי אֱלֹהִים לְאֲדוֹן
 לְכָל-מִצְרַיִם רְדֵה אֵלַי אֶל-
 תַּעֲמֹד: (י) וַיֵּשְׁבֶת בְּאֶרֶץ-גֹּשֶׁן
 וַהֲיִיתָ קְרוֹב אֵלַי אֶתְּהָ וּבְנֵיךָ
 וּבְנֵי בְנֵיךָ וְצִאֲנֶךָ וּבְקָרְךָ וְכָל-
 אֲשֶׁר-לָךְ: (יא) וְכָלכֹּהֲתֵי אֶתְּךָ
 שָׁם כִּי-עוֹד חֲמִשׁ שָׁנִים רָעַב פָּן-

מיד דעם פרעה צום פֿאַטער
 געועטצט, זיינעם גאַנצען הוי-
 זע צום העררן, אונד איבער
 דאָ גאַנצע לאַנד מצרים צום
 העררשער. (ט) איילט, געהט
 צו מיינעם פֿאַטער הינויף אונד
 שפרעכט צו איהם: זא האט
 דיין זאָהן יוסף געשפֿאַכען:
 גאַטט האַט מיך צום העררן
 איבער גאַנץ מצרים געועטצט;
 קאַממע צו מיין העראַכ, האַל-
 טע דיך ניכט אויף! (י) דוא
 זאָלסט אים לאַנדע גשן וואָה-
 נען, דאַמיט דוא מיר נאָהע
 זייסט, דוא, דייע קינדער
 אונד קינדעס קינדער, דיין
 קליינעס פֿיעה, רינדפֿיעה אונד
 אַללעס, וואָס דוא האַסט;
 חורש

(יא) דאָזעלכסט ווערדע איך דיך פֿערפֿלעגען, דען עס ווירד נאָך פֿינף יאָהרע הונג-
 גערס.

תרגום אונקלוס

ר ש י

מִן קָדָם יִי וְשׁוֹינֵי לְאָבָא לַפְּרָעָה וּלְרַבּוֹן
 לְכָל אָנָשׁ בֵּיתִיהָ וּשְׁלִיט בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
 (ט) אֹחוֹ וְסִקּוּלוֹת אָבָא וְחִמְרוֹן לִיה בְּדָנָן אָמַר בְּרָךְ יוֹסֵף שׁוֹינֵי יִי לְרַבּוֹן לְכָל
 מִצְרַאֵי חוֹתְלוֹתֵי לָא חֲתַעְכָּב: (י) וְחֲתִיב בְּאֶרְעָא דְּגִשֶׁן וְחֲתִיב קְרִיב לִי אֶת וּבְנֵיךָ וּבְנֵי
 בְנֵיךָ וְעַנְךָ וְחֲוֹרְךָ וְכָל דִּי לָךְ: (יא) וְאִיוֹן יִתְךָ חֲמֵן אֲרִי עוֹד חֲמִשׁ שָׁנִין בְּפָנָא דִּילְמָא

חחמסבן

ב א ו ר

מה' היתה המכירה, ולא תחייבו זה, וכן מי"ע: לאב לפרעה, למורה וליועץ למלך, ולא
 יעשה דבר בלתי עלתי כמו הכן הנסמך תמיד על עלת האב: ולאדון לכל ביתו, ממונה
 על הבית: ומשל בכל ארץ מצרים, להנהיג עניני העמים: (ט) מהרו, שלא ילטעו יותר:
 ועלו, המהלך ממכרים לא"י וקרא עלי' לפי שהיא גבוהה ממנה, ומא"י למכרים וקרא
 ירידה: אל תעמד, כמו שח"א וי"ב לא תתענב, וכן מתורגם בל"א: (י) וישבת בארץ
 גשן, הי' יוסף יודע באביו שלא ירצה לעמוד בארץ מצרים אשר שם הבירה למלכות על כן
 שלח לו מעתה כי בארץ גשן יושבו, (הרמב"ן). ויתכן שהודיע לו שיושיבונו בממלכת הארץ
 שהיא ארץ גשן, וכאשר אמר פרעה במיטב הארץ הושב את אביך ואת אחיך ישבו בארץ גשן
 וגו' (להלן מ"ו ו'): אחת ובניך, מחובר בפסוק העליון רדה אלי אתה ובניך ובני בניך וכאן
 ובקרבך וכל אשר לך, (הרמב"ן), ולא ידעתי מה הכריחו לזה, גם נגינת הס"ס שבמלת תעמד
 לא מסכים לזה, כי הי' ראוי להיות פסוק אחד ומלת אלי בטעם מפסיק יותר מן תעמד,
 או מלת אלי נס"ס, ולכן המתרגם האשכנזי תרגם כפשוטו שגב אתה ובניך ובני בניך על וישבת
 בארץ גשן: (יא) פן חורש, תתגרש מן הארץ על ידי רעבון, כמו והיכרתם ואנדתם מהר

תִּירֶשׁ אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ וְכָל-אֲשֶׁר-
רָךְ: (יב) וְהִנֵּה עֵינֶיכֶם רְאוּת
וְעֵינֵי אָחִי בְנֵימִין כִּי-פִי הַמְדַבֵּר

נערסנאטה ויין, דאמיט רוא
ניכט פערדערבסט מיטדיינעם
הויזע אונד אללעם, וואס רוא
האסט. (יב) אייערע אייגענען
אויגען זעהען, זא וויא דיא אוי-
גען מיינעם ברודערס בנימין,
דאס מיין מינד זעלכסט מיט

ר ש י

אליכם

תרגום אונקלוס

תְּרַמְסֶבֶן אֶת וְאִנֵּשׁ בֵּיתְךָ וְכָל דִּי לָךְ:
(יב) וְהֵא עֵינֵיכוֹן חֲזִין וְעֵינֵי אָחִי בְנֵימִין
ארי

לשון מוריש ומעשיר: (יב) והנה עיניכם
רואות. בכנידי. ושאיני אחיכם שאני מהול
ככם. ועוד כי פי המדבר אליכם בלשון
הקדש: ועיני אחי בנימין. השנה את כלם

ב א ו ר

(דברים ט' ג'), מגזרת ירש יאמר תורש, מן יקש יאמר חוקש בו (שם ז' כ"ה), הרשנ"ס.
והראנ"ע כתב כמו תכרת וכן להגריש גויס (שם ד' ל"ח), אבל נאמת גם להוריש הוא לשון
גירוש ושלוח, אבל רש"י פי' מל' רשות ומסכנות, כי נמלא מהענין הזה בכחונג' גרשים,
כפירוש רש"י (תהלים ל"ד י"א), שרשו רש, כי תאמר אדום רשנו (מלאכי א' ד'), שרשו רש,
ה' מוריש ומעשיר (זמאל א' ב' ז'), שרשו ירש, וכולם ענין הדלות והמסכנות, וכן פי' הרד"ק
בשרשים, ור"ע ספורנו, והוא הנכון, כי מה טעם לומר שילא מן הארץ, כדי שלא יגרשנו
הרעבון משם, והלא גם עתה נביאו מלרימה גורש מארצו ע"י הרעבון, ויוד שלשון גרוש ושלוח
לא יפול כי אם על הסועל הבחירי, והמתרנס האשכנזי שתרגם (פערדערבסט) תרגם לפי
הכוונה: ול' הרמב"ן ואמר סן תורש אתה וביחך דרך כבוד כי לאתיו אמר כי
למחיה שלחתי אלהים לפניכם לאים לנס שארית שהיו מתים ולא ישאר להם שארית אבל לאתיו
לא רנה לאמר כן ואמר שם תתעבב בארץ כנען תורש כי אני לא אוכל לשלוח לך לארץ כנען
לחס רב מגזיו האלך כי יחשדו אותי שאני מוכרו שם לעשות לי שם איזרות כסף ולשוב אל
ארצי ואל מולדתי ובנואכם וידעו כי אתם אתי ואחי יתן לי המלך רשות עב"ל: (יב) ועיני
אחי בנימין, שלא ידע במכירתו: כי פי המדבר אליכם, בלשון הקדש בלי מליץ זה דעת
המפרשי', (רש"י והרשנ"ס והראנ"ע ור"ע ספורנו), והוא תרגום אונקלוס (וינ"ע) והמתרגם
האשכנזי). ויתכן שאמר להם כך לאמתלא ולפיוס כי איננה ראייה שידבר אדם אחד במלרים
בלשון הקדש כי על דעתי הוא שפת כנען ורבים במלרים יודעים אותו כי קרוב הוא ואף
כי המושל שדרך המלכים והמושלים לדעת הלאונות וכמו שתרשה בנובדנלר שאמר בלשון הקדש
חלום חלמתי ותפסם רוחי לדעת את החלים (דניאל ב' ג'), בעבור שהיו שם סרטמים ואשפים
ומבשפים וכשדים מלשונות רבים ומישראל וכלם יבינו אותו והם ענו לו בארמית, וידברו
הכשדים למלך ארמית (שם ד'), כי הם היו הקרובים אליו היושבים ראשונה במלכות ולהם
הי' הרשות לדבר אל המלך ועוד כי באשר בא יוסף משם למלרים יבאו רבים ויותר הי' להם
ראיה בהוכירו שמו וענין המכירה אתי יוסף אחיכם אשר מנחם אתי מלרימה, (הרמב"ן).
ולדעתי אין דבריו מוכרחים כי אחר שנפרדו בוני האגדל ונתבלבל' לשונם עד שנתלקו ללשונות
רבות, נשארה לשון הקדש ביד עבר וזרעו, ולכן נקראת ג"כ לשון עברי, או ע"ש אברהם חרעו
שהם מעבר הנהר, אבל מדוע תשאר לבני כנען ולא למלרים, ושניהם האה בני חס, גם מי
הגיד לו שנובדנלר דבר דבריו בלשון הקדש, אזלי כותב הספר העתיק דבריו ללשון הקדש,
והסנה שכתב כדי שכלם יבינו אותו, אינה מנרעת כלל, כי לא ידבר המלך בלשון אחר למען
יבינהו, אך ידבר בלשון, ויש לו מתרגמים ומליצים רבים ימליצו דבריו לכל איש ואיש כלשונו,
ומ"ש כי כאשר בא יוסף למלרים יבאו רבים, זה אמה כי יבאו רבים שמה מארצות אחרות
אשר יבינו ל' הקדש, אבל ראיתו פה היתה בעבור ע"ע עתה לא דבר עמהם כ"א ע"י מליץ
ולא הכיר לשונם, ואף אם נאמת לא היתה כ"א תחבולה ממנו שלא יבינהו שהוא יוסף,
עב"ו התחבולה עלמה היא ראי' שהוא יוסף, ולשון הרשנ"ס ולפי עיקר פשוטו, נשורה שחאשרו
לאבי

אֲלֵיכֶם: (יג) וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת-
 כָּל-כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל-
 אֲשֶׁר רָאִיתֶם וּמְהֵרָתֶם וְהוֹרַדְתֶּם
 אֶת-אָבִי הַנֶּה: (יד) וַיִּפֹּל עַל-
 צְוֹאֲרֵי בְנֵימִן-אָחִיו וַיִּבֶךְ וּבְנֵימִן
 בָּכָה עַל-צְוֹאֲרָיו: (טו) וַיִּנְשֵׁק
 רַגְלֵי-אָחִיו וַיִּבֶךְ עֲלֵהֶם וְאַחֲרָי
 כֵּן דִּבְּרוּ אִחָיו אִתּוֹ: (טז) וְהַקֵּל
 נִשְׁמַע בַּיִת פְּרַעֲהַ לֵאמֹר בָּאוּ

איך רעדעט . (יג) איהר
 קאנט אלז מיינעם פאטער
 ערצעהלען אללע מיינע עהרע
 אין מצרים, אונד אללעם,
 וואס איהר געזעהען האבט .
 איילעט, אונד ברינגט מיינען
 פאטער היעהער . (יד) ער
 פיעל זיינעם ברודער בנימין
 אום דען האלו, אונד בנימין
 וויינטע אויך אן זיינעם האלועז
 (טו) ער קיסטע אללע זיינע
 ברידער, אונד וויינטע אן איה-
 נען . הערנאך רעדעטען זיינע
 ברידער מיט איהם . (טז) דאז
 געשרייא ווארד אים הויזע
 פרעה'ס געהארט : יוסף'ס

אחי

ר ש י

חרגום אונקלום

אֲרִי בְּלִישְׁנֹכּוֹן אָנָּה מִמִּלֵּל עִמּוֹכּוֹ: (יג) וְתַחֲוּוֹן
 לְאָבִא יֵת כָּל יְהָרִי בְּמִצְרַיִם וַיֵּת כָּל דֵּי
 חַיֵּיתוֹן וְתַחֲוֹן וְתַחֲוֹן יֵת אָבִא הַלְּכָא:
 (יד) וַנִּפֹּל עַל צְוֹאֲרֵי דְבְנֵימִן אַחוּהִי וּבְכָא
 וּבְנֵימִן בָּכָא עַל צְוֹאֲרֵיהִי: (טו) וַנִּשְׁקֵי לְכָל
 אַחוּהִי וּבְכָא עֲלֵיהוֹן וּבְחֵר כֵּן מְלִילוֹ אַחוּהִי
 עֲמִיהִי: (טז) וְקָלָא אִישְׁחָמַע בַּיִת פְּרַעֲהַ

יחד לומר שנשם שאין לי שואה על בנימין
 אחי שהרי לא היה במכירתו כך אין בלבי
 שואה עליכם : (יד) ויפל על צוארי בנימין
 אחיו ויבך . על שני מקדשות שעתידין להיות
 בחלקו של בנימין וסופו ליחבר : ובנימין
 בכה על צואריו . על משכן שילה שעתיד
 להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחבר :
 (טו) ואחרי כן . מאמר שראוהו בוכה ולנו
 שלם עמם : דברו אחיו אהו . שמתחלה
 היו נושים ממנו : (טז) והקול נשמע בית
 פרעה . כמו בבית פרעה . וזהו לשון בית
 ממש

למימר

ב א ו ר

לאני לא מפי שמועה ששמעתם מאחרים שהרי אחס בעיניכם רוחים ומכירים בי אני יוסף
 אחיכם מדבר אליכם, ולפיכך והגדתם לאני את כל כבודי במצרים ואת כל אשר ראיתם עב"ל:
 פי, השם הנספר פה, ובסמיכות תשתנה הה"א לוי"ד, בין ליחיד כמו פי נדיק (מהלים ל"ו
 ל'), ובין לרבים כמו ופי רשעים (משלי י' ו'), ובהתחבר היו"ד הזאת עם היו"ד שהיא לסימן המדבר
 בעדו כמו באן, ראוי להיות בשתי יודי"ן, וחסרו האפת להקל על הלשון : (יג) את כל כבודי, לא
 ידאג לבוא כי יש כח ויכולת להטיב לו . (הרשב"ם) : (יד) צוארי, שרשו לור, והאל"ף למשך,
 ולא תפול האל"ף אף כשהוא"ו בשוף שאבד זה המשך כמו במלת צְוֹאֲרֵי צְוֹאֲרֵיכֶם, רק ב'
 פעמים נמלאו שנסלה בהם האל"ף, והם מזורזין (ש"ה ד' ע'), צְוֹרֵם (נחמ"ג ה'), ע"פ
 המסרה רבתי בערך אות נד"י, (דלא כהראב"ע פה, והרד"ק בשרשים שרש לור שנתנו מלוארניך
 מלא א'): (טו) ואחרי כן, אחרי אשר שג רוחם אליהם ונתקרה דעתם ע"י הנבי : דברו
 אחיו אהו, שמתחלה לא היו יכולים לדבר מרוב הנושא והנהלה : (טז) והקול נשמע בית
 פרעה, כמו בבית פרעה וזהו לשון בית ממש, (רש"י), לפי שכאן כתוב נשמע ל' נפעל,
 משא"כ למעלה (בספוק ב'), שנתנו וישמע לשון קל, ולא נזכר מי השומע, לכן מפרש שנת
 פרעה

אָתִי יוֹסֵף וַיִּיטֵב בְּעֵינַי פְּרַעָה
וּבְעֵינַי עֲבָדָיו: (יז) וַיֹּאמֶר פְּרַעָה
אֶל-יוֹסֵף אָמַר אֶל-אֶחָיִךְ זֹאת
עֲשׂוּ טַעֲנוּ אֶת-בְּעִירְכֶם וּלְכוּ

ברידער זינד אנגעקאממען:
דיעזעס געפיעל אין דען אויגען
פֿרעה'ס אונד אין דען אויגען
זיינער בעדיענטען. (יז) פֿרעה
ליעס דעם יוסף זאגען: זאגע
צו דייענען ברידערן: טהוט דייע-
זעס, בעלאדעט אייער פֿיעה,
אונד געהעט, רייזט אין דאָ

באו

תרגום אונקלוס

ר ש י

ממש: (יז) טענו את בעירכם. תבואה: למימר אתו אחי יוסף ושפר בעיני פֿרעה
ובעיני עבדיו: (יז) ואמר פֿרעה ליוסף אימר לאחך דא עיבדו טעינו יח בעירכוך

ב א ו ר

פרעה הם השומעים והם אנשי בית פרעה: וייטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו, אמחו בשמחתו
אל יוסף מרוב אהבתם לו. ור"ע ספורנו כתב שחזו שמאן ואילך תהי' השגחת יוסף על
הארץ לא כהשגחת גר מנהיג אלא כהשגחת אורח מושב לשבת בארץ הוא זרעו ולזה ישגיח
בכל לב להטיב לארץ וליושביה: (יז) טענו, פירוש עמסו וכן תרגום תחת משאו (שמות כ"ג
ה'), תחות טועניה, ובדברי רבותינו ז"ל כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים, או יהי'
פי' טענו ענין דקירה שדוקרין הנהמות בדרבן שלהם ללכת מהרה בן פירשו א"א ז"ל ודמהו
ללשון הערב שאמר אטע"ן אל חמ"ר כלומר דקור החמור בדרבן לזהרו, וכן מטעני חרב
(ישעי' י"ד י"ט), מדוקרי חרב, (הרד"ק בשרשים שרש טען). וכן תרגם רב סעדיה בתרגומו
ה גרבי שעל התורה, והראש"ע פי' שומו משא כפי' הא' של הרד"ק, וכן מתורגם בל"א. ומלת
טענו לווו מבנין הקל, והטי"ת ראוי להיות חרוקה ע"מ פקדו, ובאה פתוחה להרחבת העי"ן.
והראש"ס כתב שהיא מבנין הדגוש והעי"ן אינה מקבלתו והי' ראוי להיות פ"א הפעל בקמץ
לתלום הדגש, רק נפתחה אלא יתערב עם העבר, גם מלאנו רבים שלא נשלים בהם הדגש
והם ידועים, שאם היתה מן הקל כמו רחוקו מעל ה' (יחזקאל י"א ט"ו), ושחטו הפסח
(שמות י"ב כ"א), תהי' הנהמה טעונה לא טוענת עכ"ד. ואין הטענה הא"ת נכונה לדעתי,
כי אם תדקדק, תמלא שאין ל' טעונה נופל על נישא' המשא, כי אם על הנחתו על הנהמה, ולכן לא
יתכן לומר שהנהמה טוענת, כי הטוען הוא האדם נותן המשא עליה, ואולם הנהמה טעונה
כל עוד שהמשא עליה (וכן אמרו חז"ל עגלה טעונה, ספינה טעונה), כי היא הפעול ע"י
הדבר הנחתו עליה, על כן לא יאמר טענו את התבואה, כי אין התבואה טעונה, ולר"ד
לומר טענו את בעירכם בתבואה או ע"י תבואה, כי המשא הוא הכלי שעל ידו טוענין את
הנהמה, ולפי דברי אלה גם באור הרד"ק שפי' עמסו, אינו לפי הכוונה הפרטית של השרש
הזה, כי הפעול של שרש עמס הוא המשא, ולכן נאמר ויעמס איש על חמרו (לעיל מ"ד י"ג),
ולא את חמרו, אכל הכוונה היא ויעמס איש את משאו על חמרו, ואולם יתכן לומר ויטען
איש את חמרו, כי החמור הוא פעול הטעונה, וכן בכל המקרא תמצא שרש עמס מחובר עם
הנהמה במלת על, ושרש טען נמצא פה במלת את, ובל"א יתורגם שרש עמס (דיו ואשט
חז"ל אחרען), ושרש טען (רמז פיה בעל ארען): בעירכם, בהמחכס, תרגום בהמה בעירא:

ה מ ע ר

(טז) וייטב, עיין בבאור, ולדעתי הענין הוא, כי הנה אין לספק כי יוסף הגיד עשה לפרעה
ולעבדיו המשרתים את סני המלך האמת מה שקרה לו עם אחיו, אך התנבל בעדס לאמר
כי מאת ה' הוסיפה, וכמו שאמר לאחיו לא אחס מכרתם אותי, כי לולא זאת הלא בני זר
יחשבו בעיניהם כמה ששדס יוסף כי לחסור את הארץ באו ונתן אותם במשמר ובמה שהאשימם
בגניבת הנביע, כי כפי הנראה מראש לא נסתר עשה את כל זאת, ולכן היה מוכרח שלא
להכחיד האמת ולהראות להם כי עשה כזה רק לנסותם ולדעת אם נכר רפתה רוחם הקשה
(באשר בארנו בסרשת מקץ), וע"ז נאמר וייטב בעיני פרעה וכו', כלומר כל מה שעשה מלאו
כי נכון הוא לעשות כן. (יז) טענו, עיין בבאור כמה שהשכיל הרב להבדיל בין טען ועמס,

באו ארצה כנען: (יח) וקחו את-
 אביכם ואת-בתיכם ובאו אלי
 ואתנה לכם את-טוב ארץ
 מצרים ואכלו את-חלב הארץ: *
 (יט) ואתה צויתה ואת עשו קחו-
 לכם מארץ מצרים עגלות
 לטפכם ולנשיכם ונשאתם את-
 אביכם ובאתם: (כ) ועינכם אל-

לאנד כנען, (יח) נעהמט איי-
 ערן פאטער, אונד אייערע
 הויז-יטע, אונד קאממט צו
 מיר, איך ווילל אייך דאז בע-
 סטע פאן מצרים איינגעבען,
 אונד איהר זאללט פאם פעמט
 דעם לאנדעם צעהרען. (יט) דוא
 האסט דען בעעהל, ריעועם
 טהוט פערנער: נעהמט אייך
 אויס דעם לאנדע מצרים ווא-
 גען פיר אייערע קינדער אונד
 פרויען; זא קאנגט איהר איי-
 ערן פאטער אויסנעהמען אונד
 היעהער קאממען. (כ) לאסט

כנען

חחס

ר ש י

תרגום אונקלוס

ואילו אזילו לארעה דכנען: (יח) ודברו
 יח אבוכו ויח אגש בתיכון ואיתו לוהי
 ואתו לכו יח טוב ארעה דמצרים ותיכלון
 יח טובא דארעה: (יט) ואת מחפקד דא עיבידו
 סבו לכו מארעה דמצרים עגלן לטפלכון ולנשיכון ותיכלון יח אבוכו ותיחון:
 ועיכון

(יח) את טוב ארץ מצרים. ארץ גישן. ניבא
 ואינו יודע מה ניבא סופה לעשותה כמלול'
 שאין בה דגים: מלב הארץ. כל מלב לשון
 מיטב הוא: (יט) ואתה כויתה. מפי
 לומר להם: זאת עשו. כך אמור להם
 שנרשתי

ב א ו ר

(יח) את טוב ארץ מצרים, ארץ גישן. (רש"י): חלב הארץ, כל מלב לשון מיטב הוא.
 (רש"י), וכן ת"א טובא דארעה, ולפי שהחלב מנחר הנשר קראו למנחר כל דבר מלב ע"ד
 ההשאלה: (יט) ואתה צויתה, מפי לומר להם: זאת עשו, כך אמור להם שנרשתי הוא,
 (רש"י וכן פי' ר"ע ספורנו), והרי"ק פירש כי יוסף ויהוה מפרעה שלא יוליאו עגלו' ממלכתי'
 בתבואה כדי שלא תחסר התבואה ממכרי' ואמ' לו פרעה אף על פי שאתה כויתה בזה אמור לאחד
 שיקחו להם עגלות ויטעינום תבואה ובשזבם יהיו להם לשאת טפס ונשיהם, ויורה על זה
 מה שכתוב להלן ויחן להם יוסף עגלות על פי פרעה כי בלא רשות לא הי' יכול למת להם
 עגלות, וקרוי לזה פי' הרשכ"ס: קחו לכם מארץ מצרים עגלות, כי כשיראו העגלות מוכנות
 שלוחות מאתו לא ימלא כל כך מקום לדמות ולמאן וכן הורה אחר כך באמרו ויחן את העגלות
 אשר שלח יוסף לשאת אתו ויאמר ישראל אלככה וארואנו. (ר"ע ספורנו): (כ) ועינכם אל החס,
 מנהג לשון הקדש לסמוך החמלה ברוב אל העין ואף על פי שאין החמלה בעין אלא בלב לפי
 כי

ה מ ע מ ר

ודבריו נכונים, ויראה לי כי לכוונה הזאת אמרו חז"ל היה טוען בחבירו, פי' שחן עליו משאת
 מה והעמים עליו שים חוב, וכן טוענין ליורשים בעבור יורשים, וכמו שאמר בעל לשון אשכנז:
 (יעשטרען בעזסטען, קרער עטוואס זור נאסט זעגען), ודלא כדעת בעל מוסף הערוך שאמר
 שהוא כמו טעם בעברית (עיי' ערוך ערך עען).

אל

איך ניכט לייד זיין וועגען איי
ערער גערעטהע, דען דאז
בעסטע פאן מצרים זאלל איי
ער זיין. (כא) דיא קינדער
ישראל'ס טהאטען דיעזעס,
יוסף גאב איהנען וואגען אויף
פרעה'ס בעפעהל; ער גאב
איהנען אויך צעהרונג אויף דיא
רויע; (כב) אללען ברירערן
שענקטע ער פערנער, יערעם
איין פאאר עהרענקליידער,
דעם בנימין אכער שענקטע
ער דרייא הונדערט זילכער;
שטיקע אונד פינף פאאר עה-
רענקליידער; (כג) זיינעם פא-
טער שיקטע ער, וויא פאלגט:
צעהן עזעל, בעלאדען מיט
דען בעסטען זאפען אויס
מצרים, אונד צעהן עזעלינגען.

תחם על-כליכם כירטוב כל-
ארץ מצרים לכם הוא: (כא) ויעשו-
כן בני ישראל ויתן להם יוסף
עגלות על-פי פרעה ויתן להם
צדה לדרך: (כב) לכלם נתן
לאיש חרפות שמלת ולבנימן
נתן שלש מאות כסף וחמש
חרפת שמלת: (כג) ולאביו שלח
כזאת עשרה חמרים נשאים
מטוב מצרים ועשר אתנת
נשאת בר ולחם ומזון לאביו
לדרך

בעלאדען מיט געטריידע, געכאקקענעם כראדע אונד אנדערן שפייזען פיר זיינען פא-
טער

ר ש י

תרגום אונקלוס

שכרשחי הוא: (כג) שלח כזאת. כחשנן
הזה. ומהו כחשנן? חמורים וגומר: מטוב
מזרים. מלינו נגמ' שלח לו יין יסן שדע'
זקנים נוחה הימנו. ומדרש אגדה גריסין
של סול: נר ולחם. כחרגומו: ומזון.
ליפתן

(כ) ועינכון לא חחום על מניכון ארי טוב
כל ארעא דמצרים דילכון הוא: (כא) ועבדו
כן בני ישראל ויהב להון יוסף עגלון על
מימרא דפרעה ויהב להון זודין לאורחא:

(כב) לכו להון יהב לגבר איצטלון דלבושין ולבנימן יהב חלת מאה סלעין
דכסף וחמשא איצטלון דלבושין: (כג) ולאבדויה שלח כדין עסרא חמרין
טעינין מטיוב מצרים ועסר אחנו טעינין עבור ולחים וזודין לאבדויה
לאורחא

ב א ו ר

כי לראות העין תהי' החמלה בלב: (כב) לאיש, לכל איש ואיש: חלפוח שמלוח, מלנושים
אין זה כזו זה והפסחות שמים, וא"ת אלטלון דלנושין, וכן תיב"ע, ומלת חלפוח ענינו התחדשות
החמורה, מענין ויחלף שמלותיו (שם מ"א י"ד), ויהי' ענינו זוג בנדים חדשים ומשובחים
הראויים להחליפם לעת הצורך: (כג) שלח כזאת, כחשנן הזה ומהו החשנן עשרה חמורים
וגו', (רש"י). והוא הנאור היותר מנוון עם פשטות הכתוב, ומה שדקדק עליו הרמב"ן ז"ל,
שאינו נכון שירמז על החשנן, ונראה שכוונתו שהי' לו לומר כזה בלשון זכר, כנר הודעתך
דרך הלצון בנוא החואר בלי המתואר, להשתמש במשקל נקבה, ויהי' כזאת כמו (וויא פאוגט),
וכן ת"א, ויב"ע תרגם דורון כדין. וכחצ הרמב"ן שהזכיר חמורים ואתונות כי המשא ונושאי
המשא הכל שלח לן והמנהג לשלוח זכרים ונקבות כאשר עשה אביו: בר, דגן: ולחם, אפוי:

טער צור רייווע, (נד) בעגליי.
טעטע זיינע ברודער, אונד
זיא רייוטען. ער שפראך צו
איהנען: פֿירטעט אייך ניכט
אויף דער רייווע! (נה) זיא גיני
גען הינויף פֿאן מצרים, אונד
קא

לְהַרְדֵּךְ: (נד) וַיִּשְׁלַח אֶת־אֶחָיו
וַיֵּלְכוּ וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם אֶל־הַרְגוּ
בְּדַרְךְ: (נה) וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ

ארץ

תרגום אונקלוס

ר ש י

לְאֹרְחָא: (נד) וַיִּשְׁלַח ית אַחֵיהּ וְאָזְלוּ וַאֲמָרוּ
לְהוֹן לָא תַחַנְצוּן בְּאֹרְחָא: (נה) וּסְלִיקוּ
מַסְצָרִים
נכלמ' היה דואג שמא יריבו בדרך על דבר מניחתו זה עס זה ולומר על ידך
ומכר

ב א ו ר

ומזון, שאר דברים שהם מזון לאדם: (כד) וישלח, כל לשון לוויה משקל דגש, לשון שליחות,
של חזור משקל רפי, (הרשנ"ס). ויר"ע ספורנו פי' וישלח את אחיו, פטרן ונתן להם רשות,
כמו שלחנו כי עלה השחר (לעיל ל"ב נ"ז), שלחנו ולאכזה לאדני (שם כ"ד נ"ו), והיא השליחות
שזינה של חזרה הנאה תמיד במשקל הבנד, אף אם אין עמה לוויה, כמו וישלח את הערב
(שם ח' ז'), ושלחה מנייתו (דברים כ"ד א' וג'), שהם לשון פיטורין לפטרם ולילך לדרכס,
ולכן גם פה אף שהי' רטון יוסף שיזונו עס אניהם ובני ביתם, עכ"ז השליחות לא הי' בעבור
זה, רק פטרם לשלום, ואם ירלו יזונו, לכן בא פה במשקל כנד, אבל לפי הסברא לזווס יוסף
לאהבתו אותם ולכבודם וכן סופר בס' הישר: אל הרגוז בדרך, רש"י פי' לפי פשוטו של
מקרא יש לומר לפי שהיו נכלמים הי' דואג שמא יריבו בדרך על דבר מניחתו זה עס
זה ולומר על ידך ומכר אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לנו לשונתו, וכן פי' הראש"ע
ור' יונה, וכ"ה בס' הישר, וכן ת"א ויב"ע, ולפ"ז יתורגם כל"א (לחנקט חייך ניכט), אבל
הרמב"ן כתב אל תרגוז בדרך, רגז לשון רחם ותנועה ויאמר נבאו מן הפחד על הרוב, לב
רגז (שם כ"ח ס"ה), ורגזו וחלו (שם כ' ב"ה), ותחתי ארגז (חנקוק ג' י"ו) ומימדך ברגזה
ובדאנה תשחה (יחזקאל י"ב י"ח), ולכן הוכוון בעיני בפסוק הזה שאמר להם יוסף אל תפחדו
בדרך, והענין כי בעבור נשאת בר ולחם ומזון וטוב מצרי' בימי הצלות יפחדו אולי יבואו לסטי' בדרך
בלכתם וכל עקן באובס עס כל רנושם ולא ימהרו לדבר ולכן אמר להם שילכו בזריזות וימהרו
לבא כמו שנאמר מהרו ועלו אל אחי ואל יפחדו כלל בדרך כי שמו עליהם שהוא המושל בכל
ארץ מצרים ומי כל הארצות ההם בידו וממוראו ייראו הכל וילכו ויבאו לשלום עכ"ל, וכן
פי' הרשנ"ס וכתב אל תרגוז, אל תיראו בלום בדרך מפני לסטים כי שלום לי מכל זד, וכן
רגזו ואל תחטאו (תהלים ד' ה'), היו יראים מן הק"נה ולא תחטאו, וכן ונתן ה' לך שם
לב רגז, רחיל כתרגומו, וכן ירגזון יריעות (חנקוק ג' ז'), לשון ניענוע, באדם המתיירא,
וכן רגזה בטעות (ישעי' ל"ב י"א), המרגזו ארץ ממקומה (איוב ט' ו'), אבל רגזה של חרנוס
של דניאל ושל עזרא לשון בעס, טרונב"לר לעז של רוגז של כ"ד ספרים עכ"ל, וכל"א (ציטטען),
וכן פי' הרד"ק בשרשים שרש רגז, אבל חזרם לענין אחד שהו' הרעדה והתנועה מן הפחד
או

ה מ ע ר

(כד) אל תרגוז, עיין בבאור, ולדעתי האמת כדברי הרד"ק כי שרש רגז נאמר על כל התרגשות
ותנועה בין מכעס בין מפחד, כי כן דרך הביעס והמפחד כי יאחזמו רעד וחיל, ירגז לעשות
מעשהו (ישעי' כ"ח נ"א), כי לא יאמר על ה' שהוא מפחד ומרעד, אבל התואר בעס נחם
אליו ימ' כלשון כ"א, וכן ההתפעל ואת המרגוז אלי (שם ל"ז כ"ח), שענינו נמלאת חימה.
ודברו

תרגום אשכנזי

קאמען אין דאז לאנד כנען צו
איהרעם פאטער יעקב, (כו) בע-
ריכטעטען איהם, דאס יוסף
נאך לעבע, דאס ער הערר
זיין איבער דאז גאנצע לאנד
מצרים; אלליין ער האטטע
קיון צוטרויען (זיין הערץ וומר
שוועך), דען ער גלויבטע איה-
נען ניכט. (כו) זיין זאגטען איהם
אבער אללע ווארטע יוסף'ס,

ר ש י

נמכר אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת
לנו לשנאתו: (כו) וכי הוא מושל. ואשר
הוא מושל: ויפג לבו. נחלק לבו והלך
מלהאמין לא היה לבו סונה אל הדברים
לשון מפיגין טעמן בל' משנה. וכמו מאין
הפוגות (איכה ג'). וריחו לא נמר מתרגמין
וריחיה לא פג. (ירמ' מ"ח): (כו) את
כל דברי יוסף. סימן מסר להם כמה היה

עוסק

ויגש מה

אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל-יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:
(כו) וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי
וְכִי-הוּא מֵשֵׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם
וַיִּפֶג לְבָבוֹ כִּי לֹא-הָאֱמִין לָהֶם:
(כו) וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֶת כָּל-דִּבְרֵי

יוסף

תרגום אונקלוס

ממצרים ואחו לארעא דכנען לוח יעקב
אבדחון: (כו) וחיאו ליה למיטר עד כנען
יוסף קיים וארי הוא שליט בכל ארעא
דמצרים והווי מליא פגון על לביה ארי לא
הימין להון: (כו) ומלילו עמיה ית כל פחגמי

יוסף

ב א ו ר

או מן הכעס, וכן מתורגם בל"א: (כו) וכי הוא מושל, ועוד כי הוא מושל ועוד שזכר עומד
במקום שמים, ואל תירא מלנא אליו: ויפג לבו, נחלק לבו והלך מלהאמין לא היה לבו סונה
אל הדברים לשון מפיגין טעמן בלשון משנה ונמו מאין הפגות (איכה ג' מ"ט), וריחו לא נמר
(ירמ' מ"ח י"א), מתורגם וריחיה לא פג, וכן פי' הרשב"ס, וכן תרגם המתרגם האשכנזי,
והרמב"ן פי' כל אלה מלשון ביטול ושכיחה, עיין שם, וגם זה ויפג לבו שנתטל לבו ופסקה
נשימתו כי פסקה תנועת הלב והי' כמת וזה הענין ידוע בבא השמחה פתאים והוזכר בספרי
הרפואות כי לא יסבלו זה הזקנים וחלושי הכח שיתעלפו רבים מהם בבא להם שמחה בפתע
פתאים כי יהי' הלב נרחב ונפתח פתאים והחום התולדי יולא ומתפזר בחילוני הגוף ויאפס
הלב בהתקררו והנה נפל הזקן כמת ואמ' כי לא האמין להם להגיד שעמד זמן גדול מן היום
והוא שוכב דומם בעבור שלא האמין להם כי הידוע בעלוק הזה שילעקו לו וירגילו אותו
בשמחה ההיא עד שתקבע בו בנחת רוח וזה טעם וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר
אלהם וירא את העגלות כי היו לו עקיס באזויו דברי יוסף ומביאים לפניו העגלות ואז שנה
רוחו אליו וסורה נשימתו וסיה וזהו ומתי רוח יעקב אביהם. ואנקלוס תרגם ושרת רוח נבואה
בעבור שהדבר חמת הוסיף זה ודרש כן במלת רוח שלא אמר וימי יעקב אביהם ועשאו מן רוח
אדני ה' עלי (ישעי' ס"א א'), ועתה אדני ה' שלחני ורוחו (שם מ"ח י"ו), איש אשר רוח בו (במדבר
כ"ז י"ח): (כו) וידברו אליו אח כל דברי יוסף, יראה לי על דרך הפשט שלא הוגד ליעקב
כל

ה מ ע מ ר

(כו) וידברו, עיין בבאור שהביא דע"ה הרמב"ן כי יעקב עד יום מותו לא ידע ממכירת יוסף ע"י
אזו, אבל מאד יקצה אם בן הוא, הלא יפלא בעיני יעקב מדוע המכר יוסף לאחיו, ונתן אחים
כשרגלים, ולקח מהם את שמעון (כי כל זאת ספרו לאביהם בנובר), ומה יענה יוסף אם
ישאל אביו ע"י, האם ידבר לו כזבים או ינחם אליו בסיו, ולכן יראה כי אחי יוסף התודו
את מעלתם לאביהם, אולם יען ראה יעקב כי יד ה' עשמה זאת, כי סגב את הדברים האלה
למען

יוסף אשר דבר אלהים וירא את
 העגלות אשר שרת יוסף לשאת
 אתו ותחי רוח יעקב אביהם: *
 (כח) ויאמר ישראל רב עוד יוסף
 בני חי אלכה ואראנו בטרם

דיא ער איהנען געזאגט האט=
 טע, ער זאגט אויך דיא ווא=
 גען, דיא יוסף געשיקט האט=
 טע, איהן אויפצונעהמען, דא=
 ווארד דער גייסט איהרעם פא=
 טערס יעקב'ס וויערער בע=
 לעבט, (כח) אונד ישראל
 שפראך: עם איזט גענוג! מיין

אמות

ואהן יוסף לעבט נאך! איך מוס הינרייזען, אונד איהן זעהען, עהע איך שטערבע!
 ישראל

ר ש י

תרגום אונקלוס

יוסף די מליל עמהון וחוא ית עגלתא די
 שלח יוסף למטל יתיה ושרת רוח קודשא
 על יעקב אבוהון: (כח) ואמר ישראל סגי
 לי חדווא עד בען יוסף בדי קים איזיל
 ואחויניה עד לא אמות:

עוסק בשפירש ממנו כפ' עגלה ערוסה זהו
 שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף
 ולא נאמר אשר שלח פרעה: ותחי רוח
 יעקב. שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו:
 (כח) רב לי. רב לי עוד שמחה וחדוה
 הואיל ועוד יוסף בני חי:
 בארה

ב א ו ר

כל ימיו כי אחיו מכרו את יוסף אבל חשב כי ה' תועה בשדה והמוכרים אותו לקמהו ומכרו
 אותו אל מצרים כי אחיו לא רצו להניד לו חשאתם אף כי יראו לנפסם פן יקטוף ויקללם
 כאשר עשה בראובן ושמעון ולוי, ויוסף במוסרו הטוב לא רצה להניד לו, ולכך נאמר וילוו אל
 יוסף לאמר אנכי טוב לפני מותו לאמר וגו' (לקמן ג' י"ו), ואלו ידע יעקב בענין הזה הו'
 ראוי להם שיתלו פני אביהם במוחו ללוות את יוסף מפיו כי ישא פניו ולא ימרה את דברו
 ולא היו בסכנה ולא יערכו לנדות מלגס דברים, (הרמב"ן). והרש"ם כתב את כל דברי
 יוסף, שאר דברים שדבר אליהם הכתובים למעלה שבה על לוהריהם והכירו בודאי שהוא
 אחיהם, וגם ראה את העגלות אשר שלח יוסף על פי פרעה, ותחי רוח יעקב, כי שמר את
 הדבר שסוף יוסף להיות מושל כי העגלות אינן יולאות ממזרים כי אם על פי מושל כמו
 שפירשתי למעלה עכ"ל: (כח) רב, רב לי עוד שמחה וחדוה הואיל ועוד יוסף בני חי,
 (רש"י), וכן ח"א סגי לי חדוה, וכן פי' הרשב"ע, והרש"ם כתב רב, די בפוגת לבי שלח
 האמתי שלח ודאי עוד יוסף בני חי וכו', ואני הלעיר שמעתי רב עוד יוסף בני חי, אחס
 אומרים עוד יוסף חי וכי הוא מושל, רב לי במה שהוא עדיין חי אפילו אינו מושל, אלכה
 ואראנו בטרם אמות וגומר עכ"ל, וכן מתורגם בל"א: אלכה ואראנו, לא שאגור שם כדכריו,

ה מ ע ר

למען בוא דבריו אשר דבר בתלומות ליוסף, לזה לא עלבם לאמר מדוע עשיתם ככה. ומה
 שלא בקשו מאת אביהם קודם מותו (כי כל עודנו חי ידעו כי כל ידע להם יוסף) כי הוא
 יחלה בעדם את פני יוסף, לפי שהיו נכלמים מפניו ולא רצו להזכיר עונם. ותחי רוח יעקב,
 הרמב"ן אמר שאנקלוס תרגם רוח נבואה (עיין בנאור), אולם בכל הספרים שבידי הנוסחא
 רוח קודשא (אך בתיב"ע הוא רוח נבואה), וידוע שיש הבדל עלום בין ר"הק ובין נבואה, וכמו
 שהיה הרב המורה, גם הראיות שהביא אין מוכרחות, כי בכל המקומות ההם נתיחס הרוח
 אל ה' ולכן הוא רוח נבואה, גם בפסוק אשר רוח בו יש לימר כי נחמר יו"ד היחס (ואין זה
 זר כל כך כנודע) ושעורו אשר רוחי בו, ולכן תרגם אונקלוס רוח נבואה, אבל כאן שבת רוח
 יעקב יראה שהוא רק ר"הק השורה על כל איש שהור לבב ונפש יקרה אם רוחו נכון ולבו שמת,
 כמאמר חז"ל אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה. (כח) רב עוד, מלת עוד נמשכת למטה

אָמוֹת: מו (א) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל
 וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ וַיָּבֵא בְּאֶרֶץ שֶׁבַע
 וַיִּזְבַּח זְבָחִים לֵאלֹהֵי אָבִיו יִצְחָק:
 (ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל
 בְּמַרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
 יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַנְּנִי: (ג) וַיֹּאמֶר
 אָנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֶל-תִּירָא

מו (א) ישראל ריוטע אלוף
 מיט אללעם, וואס
 איהם אנגעהארטע, אונד
 לאנגטע צו באר שבע און דא
 זעלבסטבראכטע ער אפפער
 דעם גאטטע זיינעם פאטערס
 יצחק. (ב) גאטט שפראך צו
 ישראל אים נעכטליכען געווי-
 טע, שפראך נעמליך: יעקב!
 יעקב! דיעזער שפראך: היער
 בין איד! (ג) ער שפראך: איד
 בין דער גאטט דיינעם פא-
 טערס! פירכטע דך ניכט,

מרדה

תרגום אונקלוס

מו (א) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל-הַיָּהוּדָה
 לְבָאֵר שֶׁבַע וַיִּזְבַּח דְּבָחִין לְאֱלֹהָא
 דְּאָבִיהוּ יִצְחָק: (ב) וַיֹּאמֶר יי לְיִשְׂרָאֵל בְּחֻזּוֹ
 דְּלַיְלָא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הָאֲנָא:
 (ג) וַיֹּאמֶר אָנָא אֵל אֱלֹהָא דְּאָבִיךָ לְאֶתְרָא

מו (א) בארה שבע. כמו לבאר שבע ה"א
 בסוף תיבה במקום למ"ד בתחילתה:
 לאלהי אביו יצחק. מייב אדם בכבוד אביו
 יותר מנכבוד זקנו לסינך תלה בילצק ולא
 באברהם: (ב) יעקב יעקב. לשון חנה:
 (ג) אל תירא מרדה מזרימה. לפי שהיה
 מילך

ב א ו ר

(ר"ע ספורנו), וכן סופר נספר הישר שאמר אלך ואראה את בני במלרים ואשובה ארץ כנען
 אשר דבר אלהים לאברהם כי לא אוכל לעזיב את ארץ מולדתי: והנה דבר ה' אליו רד
 מזרימה עם כל ביתך ושב שם אל תירא מרדת מזרימה כי לגוי גדול אשימך שם עב"ל:

מו (א) לאלהי אביו יצחק, שעשה שם יצחק מזבח בבאר שבע כשגלה לו הקב"ה כמה שבת
 בפ' אלה תולדת (לעיל כ"ו כ"ה), ועשה גם הוא שם זבחים כמו שעשה אביו (הרשב"ם),
 ור"ע ספורנו כתב לאלהי אביו יצחק, שאמר ליצחק אל חרד מזרימה (שם ב'): (ב) יעקב
 יעקב, קריאת הכפל לזורך שהי' קורא פעם אחר פעם לזרו הנקרא, ועוד כ' הוד"ק (בספרוש)
 לספר בראשית) לפי שעמד כמה שנים שלא שרתה עליו רוח נבואה קראו פעמים כדי שיתבונן
 כי רוח נבואה הוא שקורא לו עב"ל, אבל מה יאמר באברהם אברהם משה משה, ורש"י כתב
 יעקב יעקב, ל' חנה: (ג) אנכי האל אלהי אביך, אני הוא שאמרתי לאביך אל חרד מזרימה
 אני הוא שאומר אליך אל תירא מרדה מזרימה עתה, וזה כי לגוי גדול אשימך שם כי אמנם
 אם היו בניך יושבים פה היו מחמתנים בגויי הארץ ומתערבים עמהם אבל במלרים לא יקרה
 זה כי לא יוכלין המלרים לאכול את העברים לחם ובנן יהיו לגוי נדל באמרו ז"ל והי' שם
 לגוי מלמד שהיו מזויינים שם, (ר"ע ספורנו). ורש"י פי' אל תירא מרדה מזרימה, לפי
 שהי'

ה מ ע מ ר

בעדות הנגיפה, ורב הוא תואר הפעולה כמו די, ונא בפ"ע ע"ד רב עתה ה' קח נפשי
 (מ"א י"ט ד'), רב עתה הרף ידך (ש"ב כ"ד ט"ז), שגם שם אינו מחובר אל עתה, ולזה בא
 מססיק על רב, ולא כמ"ש המנס געועניום כי רב מחובר לשלשטרוי, וסירוש חדש כזה תמלא
 בחידושי הטור על התורה (מסי רעו ר' יוסף ווייסע גי').